

FM: Straujš nodokļu ieņēmumu kritums maijā

Publicēts: 26.06.2020.

[Jaunumi](#)

Covid-19 izraisītā krīze, kuras tiešā ietekme Latvijā bija jūtama no marta vidus, jau būtiski ietekmējusi Latvijas ekonomikas izaugsmes rādītājus un pandēmijas ierobežošanai noteiktie pasākumi ir būtiski samazinājuši privāto patēriņu un vairākās krīzes tieši skartajās pakalpojumu nozarēs jau fiksēts visai krass apjoma kritums. Situācija ekonomikā arī tiešā veidā ietekmē ieņēmumu izmaiņas kopbudžetā. Tādējādi, gada pirmajos piecos mēnešos kopbudžeta ieņēmumos saņemti 4 709,2 milj. eiro, kas bija par 117,9 milj. eiro jeb 2,4% mazāk kā attiecīgajā periodā pērn. Savukārt, kopbudžeta izdevumi (4 650,5 milj. eiro) veikti par 337,8 milj. eiro jeb 7,8% lielākā apmērā kā iepriekšējā gadā. To noteica finansējuma piešķiršana ALTUM programmām uzņēmumu atbalstam, izdevumu pieaugums veselības nozares finansēšanai, kā arī augstāki izdevumi sociālajiem pabalstiem. Jāatzīmē, ka tieši maijā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi strauji samazinājās (par 17,9% pret maiju pērn), savukārt ievērojami pieauga pabalstu (izņemot pensijas) izdevumi (par 44,1%).

Lai gan piecos mēnešos kopbudžetā veidojies 58,7 milj. eiro pārpalikums, tā apmērs bija par 455,7 milj. eiro zemāks, salīdzinot ar attiecīgo periodu pērn, budžeta bilancei pasliktinoties gan valsts budžetā, gan pašvaldību budžetā attiecīgi par 437 milj. eiro un 18,7 milj. eiro. Valsts budžetā gada pirmajos piecos mēnešos bija 66,7 milj. eiro deficīts, kamēr pašvaldību budžetā 125,4 milj. eiro pārpalikums. Atšķirīgā situācija skaidrojama ar to, ka valdības apstiprinātie atbalsta pasākumi tiek pamatā finansēti no valsts pamatbudžeta līdzekļiem, tāpat arī nodokļu ieņēmumu samazinājums valsts budžetā bijis lielāks kā pašvaldību budžetā.

Kopbudžetā piecos mēnešos gandrīz visu nodokļu ieņēmumi atpaliek no plānotā apjoma, nodokļu ieņēmumu plāna neizpildei pieaugot (maijā 74,4% no plānotā). Kopumā piecos mēnešos nodokļu ieņēmumu plāns izpildīts par 91,8% jeb ieņēmumi bija par 311,4 milj. eiro zemāki par plānoto apmēru. No lielajiem nodokļiem vienīgi iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) ieņēmumi par 49,3 milj. eiro jeb 7,6% pārsniedza plānoto, kas skaidrojams ar nozīmīgu IIN plāna pārpildi janvārī un februārī, veicot norēķinus par dividenžu izmaksu 2019. gada nogalē. Savukārt pievienotās vērtības nodokļa (PVN), akcīzes nodokļa, uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) un sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi bija attiecīgi par 156 milj. eiro (-14,4%), 65,6 milj. eiro (-14%), 41 milj. eiro (-31,1%) un 64,2 milj. eiro (-5,4%) zemāki par plānoto.

Nodokļu ieņēmumi kopbudžetā salīdzinājumā pret pagājušā gada janvāri-maiju samazinājušies par 58,2 milj. eiro jeb 1,6%. Nodokļu ieņēmumu samazināšanās pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu vērojama jau kopš marta, ko noteica gan ekonomiskās aktivitātes sarukums saistībā ar noteiktajiem ierobežojumiem, gan arī piešķirtie nodokļu samaksas termiņu pagarinājumi. Piecos mēnešos nodokļu samaksas termiņu pagarinājumi jau piešķirti par 170 milj. eiro, t.sk. aptuveni puse no tiem pamatojoties uz likumā "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību" noteikto. Nodokļu ieņēmumus iespaido arī Valsts ieņēmumu dienesta (VID) īstenotā ātrā PVN pārmaksas atmaksa. Ieņēmumi visstraujāk samazinās krīzes vissmagāk skartajās nozarēs – izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē un mākslas, izklaides un atpūtas nozarē. Atsevišķi maijā būtiski sarukuši mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības nozares maksājumi kopbudžetā. Dažādu faktoru ietekmē samazinās arī nodokļu ieņēmumi būvniecības, transporta un uzglabāšanas, kā arī elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un gaisa kondicionēšanas nozarē. Nomināli lielākais samazinājums, salīdzinot ar 2019. gada attiecīgo periodu, bija PVN (par 85,4 milj. eiro jeb 8,5%), akcīzes nodokļa (par 23,6 milj. eiro jeb 5,6%) un nekustamā īpašumu nodokļa (par 19,5 milj. eiro jeb 14,2%) ieņēmumos. Akcīzes nodokļa ieņēmumu samazināšanos atbilstoši VID sniegtajai informācijai noteica zemāks akcizēto preču patēriņš. Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem š.g. martā un aprīlī mazumtirdzniecības apjomi Latvijā samazinājušies, kas atsaucas zemākos nodokļu ieņēmumos.

Sociālās apdrošināšanas iemaksas kopbudžetā janvāri-maijā veiktas par 5,4 milj. eiro jeb 0,5% zemākā apmērā kā pērn. Visstraujākais iemaksu samazinājums bijis jau pieminētajā izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē un mākslas, izklaides un atpūtas nozarē, kur daļa uzņēmumu jau kopš marta vidus izmanto iespēju nodarbinātos pieteikt dīkstāves pabalstam. Būtiski

sarukuši arī transporta un uzglabāšanas nozares veiktie sociālās apdrošināšanas iemaksu maksājumi, īpaši maija mēnesī.

Atsevišķiem nodokļiem ieņēmumi šogad piecos mēnešos pārsniedz ieņēmumus attiecīgajā periodā pērn. Lielākā apmērā saņemti ieņēmumi no IIN un UIN, attiecīgi par 12,7 milj. eiro jeb 1,8% un 70,3 milj. eiro. UIN ieņēmumi trīs reizes pārsniedz 2019. gada piecu mēnešu ieņēmumus, kas bija 20,7 milj. eiro, jo pērn uzņēmumiem UIN sistēmas reformas rezultātā tika atgriezts liels apjoms avansā samaksātā UIN, tādējādi kopējie UIN ieņēmumi bija zemi.

Ieņēmumu samazināšanās pārskata periodā bijusi arī citās kopbudžeta ieņēmumu grupās. Tā, nenodokļu ieņēmumi samazinājās par 40,2 milj. eiro jeb 10,2%, bet ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citi pašu ieņēmumi samazinājās par 25,2 milj. eiro jeb 14,3%. Savukārt ārvalstu finanšu palīdzības ieņēmumi janvāri-maijā par 5,1 milj. eiro jeb 0,7% pārsniedza attiecīgā perioda ieņēmumu līmeni pērn.

Kopbudžeta izdevumu pieaugumu piecos mēnešos nosaka to palielinājums sociālajiem pabalstiem, pieaugošais finansējums veselības nozarei, tāpat arī valdības pieņemtie atbalsta pasākumi Covid-19 krīzes seku pārvarēšanai. No 337,8 milj. eiro kopbudžeta izdevumu palielinājuma vairāk kā pusi (196,2 milj. eiro) veidoja pieaugums subsīdiju un dotāciju izdevumos, kas kāpuši par 24,6%. Tas saistīts ar 100 milj. eiro piešķiršanu finanšu institūcijai ALTUM, lai novirzītu to uzņēmumu atbalstam, tāpat būtiski palielinājies subsīdiju un dotāciju apmērs ārstniecības iestādēm, tostarp Covid-19 ierobežošanai. Veselības nozares finansējums kopbudžetā piecos mēnešos sasniedzis 478,2 milj. eiro, kas bija par 47,7 milj. eiro vairāk kā pērn janvāri-maijā.

Izdevumi sociālajiem pabalstiem šā gada pirmajos piecos mēnešos veikti par 149,9 milj. eiro jeb 11,4% lielākā apmērā kā pērn. Izdevumi pensijām, ņemot vērā pērn oktobrī veikto indeksāciju, bija par 65,9 milj. eiro jeb 7,5% lielāki kā pērn piecos mēnešos, kas kopumā atbilst plānotajam izdevumu līmenim. Pārējo pabalstu izdevumi palielinājušies nozīmīgāk – par 84 milj. eiro jeb 19,1%. Jāatzīmē, ka atbilstoši VID sniegtajai informācijai dīkstāves pabalstos piecos mēnešos izmaksāti 30,4 milj. eiro. Savukārt izdevumi slimības pabalstiem valsts speciālajā budžetā šogad piecos mēnešos veikti par 18,9 milj. eiro jeb 20,9% vairāk kā pērn, sasniedzot 109,4 milj. eiro. Slimības pabalstu izdevumi aprīli-maijā, salīdzinot ar 2019. gada attiecīgo periodu, palielinās jau ap 30% ik mēnesi. Atbilstoši Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (VSAA) datiem aprīļa mēnesī par 24% palielinājās pabalstu saņēmēju skaits, savukārt maijā, pabalstu saņēmēju skaitam pat samazinoties (salīdzinot ar 2019. gada maiju), par 34% pieaudzis vidējā pabalsta apmērs uz vienu gadījumu. Jāatzīmē, ka atbilstoši VSAA informācijai līdz 18.jūnijam tikai 1 milj. eiro no izdevumiem slimības pabalstiem veikti personām saistībā ar Covid-19.

Nozīmīgi pieauguši izdevumi bezdarbnieku pabalstiem, šā gada piecos mēnešos salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu par 16,8 milj. eiro jeb 30,8%, un sasniedzot 71,5 milj. eiro. Gada pirmajos 4 mēnešos izdevumi bezdarbnieku pabalstiem ik mēnesi bija par 21-25% augstāki kā pērn attiecīgajā periodā, kas galvenokārt saistīts ar izmaiņām no š.g. 1.janvāra pabalsta izmaksas ilgumā un apmērā kā rezultātā pērn gada nogalē palielinājās no jauna reģistrēto bezdarbnieku skaits. Savukārt maijā izdevumi veikti par 63,4% lielākā apmērā kā pērn maijā, kas skaidrojams ar straujo reģistrētā bezdarba palielināšanos kopš marta beigām. Atbilstoši Nodarbinātības valsts aģentūras datiem reģistrētā bezdarba līmenis līdz maija beigām pieaudzis līdz 8,4% no ekonomisku aktīvo iedzīvotāju skaita. Laika posmā no marta vidus līdz maija beigām reģistrēto bezdarbnieku skaits palielinājies no aptuveni 58 tūkstošiem līdz 76,4 tūkstošiem personu. Vēl straujāku bezdarbnieku skaita pieaugumu novērsa valdības atbalsts dīkstāves pabalstu veidā, līdz š.g. 18.jūnijam izmaksājot dīkstāves pabalstus jau 15,7 tūkstošiem uzņēmumu darbiniekiem un 5,5 tūkstošiem pašnodarbinātām personām kopumā par 44 milj. eiro.

Pārējās kopbudžeta izdevumu grupās vērojams krietni mērenāks izdevumu pieaugums vai to samazinājums, salīdzinot ar 2019. gada janvāri-maiju. Jāatzīmē izdevumu pieaugums par 22,3 milj. eiro jeb 2,2% atalgojumam, galvenokārt izdevumiem augot pašvaldības. Tikmēr zemāki kā pērn piecos mēnešos kopbudžetā par 37 milj. eiro jeb 6,6% bijuši izdevumi precēm un pakalpojumiem, bet kapitālie izdevumi veikti par 5 milj. eiro jeb 1,6% mazākā apmērā.

<https://www.fm.gov.lv/lv/jaunums/fm-straujs-nodoklu-ienemumu-kritums-maija>